

e-ISSN: 2630-6417

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 52
Year: 2022 MAY
Pp: 715-724

Arrival
12 April 2022
Published
30 May 2022

Article ID
62394
Article Serial Number
10

DOI NUMBER
[http://dx.doi.org/10.29228/JO
SHAS.62394](http://dx.doi.org/10.29228/JO
SHAS.62394)

How to Cite This Article
Canlı, G. & Güngör, M.C.
(2022). "Seramik Sanatında
Öyküleyici Anlatım", Journal Of
Social, Humanities and
Administrative Sciences,
8(52):715-724

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Seramik Sanatında Öyküleyici Anlatım

Storytelling In Ceramic Art

Güler CANLI Memduha Candan GÜNGÖR

Doçent, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar, YL Öğrencisi, İzmir, Türkiye
Doçent, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, İzmir, Türkiye

ÖZET

Dünya üzerinde yaşamış olan her uygarlık, döneminde, kendi kültürünü ve sanatını yaratmıştır. Kendinden sonra aynı coğrafyada yaşayan toplumlar da bu birikimi yeniden biçimlendirmişlerdir. Bu dönüşümlerde yeni fikirler ve akımlar, bazen bu sürecin devamı niteliğinde bazen de birbirlerine tepki olarak doğmuşlardır. Bu bağlamda değişmeyen kavramlardan biri sanattaki anlatımcılık olmuştur.

Tarih boyunca tüm uygarlıklarda kendi kültüründen beslenen bir hikâye kültürü ve aktarımı vardır. Nesilden nesile yapılan sözlü ya da yazınsal aktarımlardan yeni hikâyeler doğmuş, bu gelenek çağlar boyunca çoğalarak devam etmiştir. İlkel insanlar duygu ve düşüncelerini yaşadığı yere, bir mağara duvarına yansıtırken, giderek uygarlaşan insan farklı malzemelerin keşfiyle farklı sanat alanlarında söylemlerini gerçekleştirmiştir.

Seramik sanatı da zengin malzeme olanakları ve teknikleriyle insanoğlunun bu alanda, her dönemin sanatçı ve zanaatkarların elinden çıkan ürünlerleengin bir kültür birikimi yaratmıştır. Seramik alanında yaratılara konu olan öyküleyici anlatım, sanat eserlerinde en çok kullanılan kavramlardan birisi olmuş, ortaya çıkan eserler tarih boyunca tüm uygarlıkların yaşam serüvenini okuduğumuz bir araca dönüşmüştür. İnsanlık tarihine tanıklık eden ve belge niteliği taşıyan bu eserler, tarihte yerlerini çoktan almışlardır.

Bu makalede, öyküleyici anlatımın tanımı ve tarihçesi ile ilgili bilgiler verilerek, konuyla ilgili görsellerle, bu betimleme biçiminin uygulandığı, tarih boyunca seramik sanatında üretilen eserler ve günümüz seramik sanatındaki örnekleri açıklanarak konunun pekişmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Öyküleyici Anlatım, Seramik Tarihi, Çağdaş Seramik Sanatı, Betimleme, Metafor

ABSTRACT

Every civilization that has lived on earth has created its own culture and art in its period. Societies living in the same geography after them have also reshaped this accumulation. In these transformations, new ideas and movements were born, sometimes as a continuation of this process, and sometimes as a reaction to each other. In this context, one of the unchanging concepts has been expressionism in art.

Throughout history, all civilizations have a culture and transmission of stories nourished by their own culture. New stories have emerged from the oral or literary transmissions from generation to generation, and this tradition has continued to multiply throughout the ages. While primitive people reflected their feelings and thoughts on a cave wall where they lived, increasingly civilized people actualized their discourse in different fields of art with the discovery of different materials.

The art of ceramics, with its rich material range and techniques, has created a broad cultural accumulation of mankind in this field, with the products produced by the artists and craftsmen of every period. Storytelling, which is the subject of creations in the field of ceramics, has been one of the most used concepts in works of art, and the resulting works have turned into a tool through which we read the life adventures of all civilizations throughout history. These works, which have witnessed the history of humanity and are documents, have already taken their place in history.

In this article, it is aimed to reinforce the subject by giving information about the definition and history of storytelling, with the visuals related to the subject, the works produced in ceramic art throughout history and examples in today's ceramic art, in which this form of description is applied.

Key Words: Storytelling, History of Ceramics, Modern Ceramic Art, Description, Metaphor

1. GİRİŞ

Ateşin keşfine kadar geri götürülebilen seramik tarihine bakıldığında, başlangıçta araç-gereç olarak kullanma amacı ile yapılmış olsa da daha sonra bu amacın giderek çeşitlendiği ve diğer sanatlar gibi bir anlatım aracına dönüştüğü görülür. Sanatçı Aydın'a göre; seramik, uzun yıllardır insanlığa ait değerleri biriktirip saklamış, taşıdığı hikâyeler ile varlığını bizlere aktarmıştır (Aydın, 2013: 61).

Öyküleyici anlatımın ilk örnekleri mağara resimlerinde görülmektedir. İlkel insanlar mağara resimlerinde, sembollerle betimleme, anlatma ya da öyküleştirip anlatma gibi aktarma yöntemleriyle eserler ortaya koymuşlardır. Bu betimleme yoluyla anlatımda şöyle bir durumdan da söz edilebilir: Sözlü dilde anlaşabilmek için karşılıklı olarak ortak bir dil bilgisine ihtiyaç duyulurken sanatın dili evrenseldir ve bir dil anlaşmazlığı sorunu bulunmamaktadır. Aktaş ve Gündüz'e göre, bu anlatım tarzı 'hikâye etme yoluyla anlatım'dır; bütün yönleriyle bir olayın anlatılmasının, alıcıyı düşündürmekten önce, olay aracılığıyla heyecanlandırmak için kullanılabilecek bir yöntem olduğunu belirtmişlerdir (Aktaş, Gündüz, 2001: 95).

İnsanoğlu, tarih boyunca, uygarlaşma sürecince keşfettiği çeşitli araç-gereçlerle duygu ve düşüncelerini soyut ya da somut çalışmalar ortaya koyarak aktarmaya çalışmıştır. Bu noktada seramik, tarih boyunca, teknik özellikleri

dolayısıyla tüm coğrafyalarda yaratıcılığa en uygun malzeme olma özelliğini korumuştur. Sanatçı ya da zanaatkar kavramlarının iç içe olduğu (Erinç, 2004: 91) dönemlerden günümüze bu yaratıcı insanlar, tasarladıkları yapıtların üzerine, öyküleyici anlatım yoluyla, kendi yaşamlarından ya da toplumsal hayattan izlenimlerini, ritüellerine, inançlarına, ihtiyaçlarına dair birtakım olguları betimleyerek insanlık tarihine dair önemli bilgileri aktarmışlardır. Öyküleyici anlatım, çağdaş seramik sanatı olarak adlandırdığımız günümüz örneklerinde de varlığını sürdürmektedir.

2. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIMIN TANIMI

İnsanlar her zaman duyup gördüklerini ya da düşünüp tasarladıklarını başkalarına aktarma ihtiyacı duymuşlardır. Bu anlatma gerekliliğinde genellikle insanların belli bir amacının olduğu; söyleyeceklerini amacına göre yönlendirdiği ve biçimlendirdiği görülmektedir. Amaç, söylenecekler değiştikçe anlatım biçimi de değişmektedir. Sözü edilen amaçlara bağlı olarak değişen birçok anlatım biçimlerinden biri de öyküleyici anlatımdır. Öyküleyici anlatım, öncelikle hayatın içinde var olan ama aynı zamanda, alan ne olursa olsun sanat disiplinleri içinde de sıklıkla başvurulmuş bir aktarım biçimidir.

Öyküleyici anlatımla ilgili olarak birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlamalardan biri şu şekildedir; “Öyküleme, anlatım tarzını sanatlı anlatım içinde ele almış ve herhangi bir olayın belli bir akış içerisinde anlatılması, olayların belli bir düzene göre; zaman, yer ve oluş sıraları esas alınarak anlatılmasıdır” (Yaman & Köstekçi, 1998: 146). Sanatın hemen tüm alanları için geçerli olan öyküleyici anlatım tarzının, insanlarla kurulan iletişimin vazgeçilmez bir parçası olduğu görülmektedir. Bu bağlamda farklı kaynaklara başvurulduğunda anlaşılabilirliği gibi, bu anlatım biçiminin dört ayrı ana öge saptanabilir: Olay, yer, zaman ve kişiler.

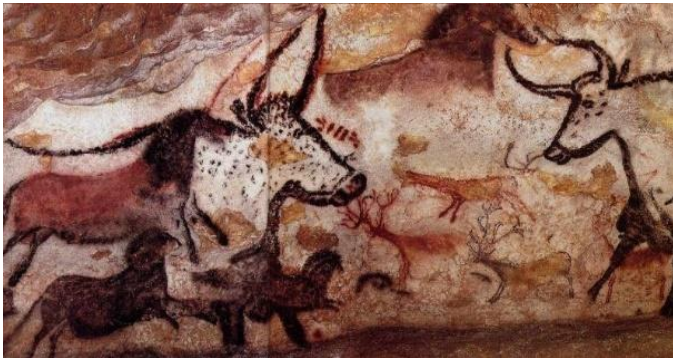
Öyküleyici anlatım bir olayın hikayeleme yoluyla anlatımıdır. Bu anlatımın içeriğini olay ya da olaylar oluşturmaktadır. Sözü edilen olay ya da olaylar bir mekân, bir zaman içerisinde ve kişi ya da kişiler tarafından yaşanmalıdır.

3. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIMIN TARİHÇESİ

Öyküleyici anlatım her ne kadar da mağara resimlerinden günümüze kadar gelen disiplinler arası bir ifade biçimi olsa da en çok edebiyat alanında kullanılmaktadır. Sanatın diğer dallarında da sanatçılar eserlerinde anlatmak istedikleri düşüncelerini öyküleyici anlatım biçimiyle aktarırlar. Yakar’ın da belirttiği gibi “mağara duvarlarında görülen bitkisel ve geometrik desenleri Neolitik ve Erken Kalkolitik Dönem Anadolu’sunda duvar resimlerinin yanı sıra seramik gibi sanat eserleri üzerinde de görmekteyiz. Özellikle İÖ geç 7. ve geç 6. Bin yıllarda seramik sanatında sembollerin kullanımı yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır” (Yakar, 2005: 114).

Sipahi’de öyküleyici anlatımın kullanımını şöyle açıklamaktadır; “Mısır mezarları, Bizans kiliseleri, Pompei evleri başta olmak üzere hemen her antik kültürde görülen duvar resimlerine, Mayalara ait saraylarda da rastlanmaktadır. Orta Amerika’nın nemli iklimi nedeniyle az sayıda resim günümüze kadar ayakta kalmış olsa da bu resimler dekoratiflikten öte, öykü anlatmaya yöneliktir. Bonampak ile Calakmul arkeolojik sit alanlarındaki duvar resimlerinden hareket edildiğinde (Roger, 2014: 33) bu eserlerin; elit kesimin hayatını, günlük yaşamı, dini ya da ezoterik pratikleri, efsane ve kahramanlık öykülerini canlandırdığı söylenir” (Sipahi, 2018: 57).

Öyküleyici anlatıma en eski ve en erken örnekler M.Ö. 30.000 yıllara dayanan mağara resimleridir. Bu resimlerde, sanatçıların çevrelerinde görmüş oldukları yaşantıları, hayvanları, çok sık olmamakla birlikte, insanı anımsatan biçimleri ve ruhani anlamları ifade ettikleri düşünülen soyut işaretleri betimlemeyi seçtikleri görülmektedir (Farthing, 2014: 17). Bu açıklamaya örnek, yılları M.Ö. 14.000 tarihine kadar uzanan Fransa’nın Lascaux Mağarasında bulunan duvar resimleri gösterilebilir. Fransa’nın Lascaux Mağarasında bulunan bu duvar resimleri, öyküleyici anlatımın köklerinin tarihiyle ilgili aktardığı bilgiler bakımından oldukça önemlidir.

Görsel 1. Lascaux Mağarası Duvar Resmi, Boğaların Büyük Salonu, Paleolitik Çağ, MÖ yaklaşık 15.000-10.000, Fransa
Kaynak: Süle, 2020, s. 10

Yapılan araştırmalarda öyküleyici anlatımın seramik sanatına ateşin keşfiyle girdiği görülmektedir. Başlangıçta ihtiyaca yönelik olarak üretilen seramik ürünler, zamanla çeşitlenerek daha özel üretim biçimlerine dönüşmüştür. Bu üretimleri etkileyen sebeplerin ise din, coğrafya, statü, gelişen çağ ve keşifler gibi etkenler olduğu söylenebilir. Bu ürünlerin yüzeylerindeki, genelde dekoratif amaçlı olarak yapılan betimlemeler ya da öyküler onları özel kılan faktörler olmuştur.

4. ÖYKÜLEYİCİ TÜRDE SIKLIKLA KULLANILAN ANLATIM BİÇİMLERİ

Metafor, sanatın tüm dallarında, bilim ve eğitimde sıklıkla kullanılan, düşünsel anlatımların bir aktarım biçimidir. İlim, siyaset, edebiyat, ekonomi, karmaşık düşünceler, anlamlar ve açıklamalarla metaforlar sayesinde somutlaştırılarak yaşamımıza girmektedir.

George Lakoff ve Mark Johnson'a göre; “metaforlar düşünce ve dili şekillendiren, yapıya kavuşturan unsurlardır. Metaforların dilsel yönü ikinci plana itilir ve kavramsallığı öne çıkartılır. Kavramların niteliği olarak ele alınan metaforlar sadece sanatsal veya estetik kaygılarla değil belirli kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kullanılır” (Lakoff & Johnson, 2015).

Diğer bir anlatım yolu ise analogidir. Analoji ile metafor anlatım biçimleri bakımından karıştırılmaktadır. Ören analogiye şöyle açıklık getirmektedir. Analogilerde genel olarak öğrenilecek olan kavram, ilke, olay ya da olgu “hedef”; bu süreç içerisinde bilinen ya da benzetme yapılan kavram ise “kaynak” olarak adlandırılmaktadır (Ören, 2011: 33).

Birçok kaynakta analogilerin farklı türleri ve sınıflamaları ile karşılaşmaktadır. Bu sınıflamalar şu şekildedir: Sözel analogiler, ayrıntılı analogiler, çoklu analogiler, hikâye tarzında analogiler ve oyunlaştırılmış analogiler. Bilaloğlu'nun yaptığı çalışmada ise analogiler; ‘basit analogiler’, ‘hikâye tarzında analogiler’, ‘oyunlaştırılmış analogiler’ ve ‘resimle yapılan analogiler’ olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır (Bilaloğlu, 2006). Bir kavram, durum ya da olayın, başka bir kavram, durum ya da olaya doğrudan benzetilmesi basit analogidir. Hikâye tarzında analogiler ise soyut kavramların anlatılabilmesi için hikâye tarzı bir benzetmenin kurulması ya da oluşturulması ve analoginin sorularla geliştirilmesidir (Kılıç, 2009).

5. SERAMİK SANATI TARİHİNDE ÖYKÜLEYİCİ ANLATIMLAR

Seramik sanatı, birçok farklı disiplini bir araya getiren çok yönlü bir alandır. Seramik tarihi günümüze kadar ulaşan çeşitli kültürlerin sanatsal birikimi üzerine kurulmaktadır. Arcasoy'a göre, “Kültürlerin benzer ve farklı değerleri seramik sanatının benzer ve ayrımlı örneklerini oluştururlar” (Arcasoy, 2005:1).

Tez'e göre, “İnsanlığın tüm kültürlerinde seramik, geçmiş çağların yaşamından izler taşır. Bu bağlamda pişirilmiş toprak eşyalar, korunabilmiş olmaları nedeniyle arkeoloji açısından önem taşır. Çanak-çömlekler kırılırsalar bile, parçaları çağları aşır günümüze ulaşabilmiştir. Kaba işlenmiş, süslenmemiş, gündelik kullanım amaçlı seramiklerin yanı sıra ince çeperli, özenle pişirilmiş, parlak ve koruyucu sırla sırlanmış, usta çömlekçiler tarafından süslenerek resimlenmiş ince seramik eşyalar da bulunmaktadır” (Tez, 2021: 53).

İnsanoğlunun ilk ürettikleri seramiklerle başlayan serüveni yüzyıllar sonra sanatsal yaratımlarla devam etmektedir. Bu süreçte seramik sanatı zaman zaman değerini kaybetmiş olsa da endüstri devriminden sonra Arts and Crafts akımının da etkisiyle ve Bauhaus okulunun açılmasıyla birlikte tekrar ivme kazanmıştır.

İnsanoğlu, kil malzemeyle düşüncelerini, yaşadıklarını ya da hayallerini, yaratıcılığı ve yetenekleriyle birleştirerek tarih boyunca seramik alanında büyük bir kültür yaratmıştır. Seramiğin malzeme olarak özellikleri ve dünya üzerindeki tüm coğrafyalarda doğal bir hammadde olarak ulaşılabilir olması, üretim tekniklerinin çeşitliliği, ilkel toplumlardan günümüze her uygarlığın izlerini taşır. Günümüzde birçok bilim alanı dönemin sosyal yaşamını, sağlıkla ilgili bilgileri, siyasete yönelik bilgileri, kısaca uygarlığın yaşadığı dönemdeki tüm bilgileri seramik buluntular üzerinden okur. Örneğin, Hitit kült merkezi olan İnandık Tepe'de bulunan ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen “İnandık Vazosu” olarak bilinen ünlü şarap küpünün üzerindeki sahnede çizgi film kurgusu biçiminde zengin süslemeli dört şerit halinde şarabın kutsallığı anlatılmaktadır. Hitit çömlek sanatının görkemini yansıtan İÖ 17.yüzyıl ortalarına ait “İnandık Vazosunda renkli kabartma şeklinde dört friz halinde içki içme ve tapınma törenleri, çeşitli müzisyen grupları, çalgılar ve dans eden kadınlar gibi sahneler sergilenmiştir” (Tez, 2021: 52).

Görsel 2. İnandık Vazosu, İÖ 17. yüzyıl ortaları, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Kaynak: <http://arkeogezi.blogspot.com/2020/05/anadolu-medeniyetleri-muzesi.html>

Asya bölgesinde ilk hüküm sürmüş kültürlerden biri olarak bilinen M.Ö. XI. Binyıl Samarra seramiklerini incelediğimizde Kuzey Mezopotamya kültürü, Irak kültürü ile Anadolu kültürü arasındaki etkileşimde görülmektedir.

Samarra çanakları, insan motifi olarak “dağınık saçlı kadın” bunlar içinde en bilinen örneklerdendir. Yanı sıra, akrep, balık, kuş, farklı boynuzlu hayvanlar ya da gamalı haç şeklindeki bezekler bir “anafor” oluşturacak şekilde genellikle çanakların dip kısımlarının iç yüzeyine boyanmaktadır. Söz konusu bezeklerin son derece doğal (natüralist) bir stilde yapıldıklarını vurgulamak gerekir. Çok zengin ve yoğun boya bezekler çoğunlukla “Näpfe” (çanak) ya da “Schüsseln” (tabak) formu kapların iç yüzeyini kaplamaktadır (Tekin, aktaran Durugönül, Durukan, Brands, vd. 2015: 50).

Görsel 3. Kadın ve Akrep Figürlü Boyanmış Tabak, Samarra MÖ 5000, Irak

Kaynak: <https://aratta.wordpress.com/2013/01/16/16 Ocak 2013>

Semboller hakkında Ashton; “sanat sembollerle konuşur. ‘Adam’ sözcüğü telaffuz edildiğinde, zihinde hemen bir adam resmi/sembölü oluşacaktır, çünkü sözcükler semboller kadar etkili bir anlatıma sahip değildir. Sanatın konuştuğu sembolik dil, sanatçının duygu ve düşüncelerini aktarırken kullandığı malzemeye göre çeşitlilik gösterir” demektedir (Ashton, 2001: 90). Sembollerle anlatım biçiminde heykeltıraş nesneleri, şair ise sözcükleri biçimlendirerek sembolik anlamlar yaratır (Edman, 1998: 17).

Maya uygarlığı, M.Ö. 2000 tarihlerinde ortaya çıkmış ve M.S. 200-900 tarihleri arasındaki Klasik çağda doruk noktasına ulaşmıştır. Mayalar obsidyen, kemik, ahşap, zümrüt ve taş oymaların yanı sıra pişmiş toprak heykelcikler, renkli çömlekler ile kil ve alçı modellerden sanat eserleri üretmişlerdir (Farthing, 2014: 35). Buna göre “atalara saygı Maya halkı arasında gözlemlenen bir diğer inanış biçimidir. Saygın ölü mezarlarına, çeşitli yiyecek ve içeceklerin konulduğu işlevsel seramik ürünler gömülmüştür. Bu seramik ürünler üzerindeki bezemeler, Popol Vuh’tan da aşına olunan ilahların sembolik tasvirleridir” (Sipahi, 2013: 27).

Görsel 4. Fenton Çömleği Sanatçı Bilinmiyor, çap: 17 cm., (MS. 600-800), British Museum, Londra, Birleşik Krallık
Kaynak: Farthing, 2014: 35

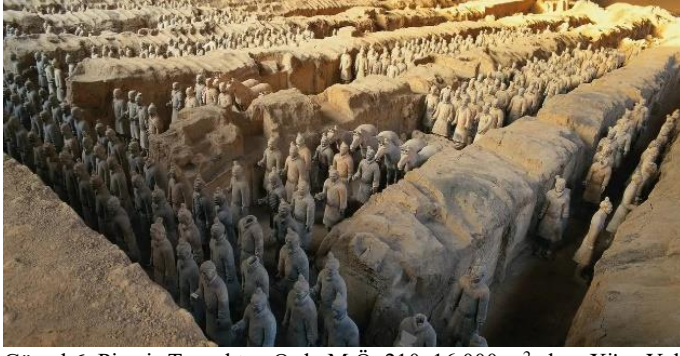
Öyküleyici anlatımda soyut ifade biçimi olarak Çin'deki ilk mavi-beyaz porselen üretimi olan kapaklı formlar örnek gösterilebilir. Bu kapaklı formlar, Ming imparatoru Jiajing (1522-1566) dönemlerine aittir. Farthing'in dediğine göre bu kapaklı formlar yüzeyine, bulutlar arasında uçan iki ejderha figürü tasvir edilmiştir. Bu figürler, imparatorun yüceliğinin sembolüdür ve bunların, yalnızca sarayın kullanımı için üretilen eşyaların üzerine yapılmasına izin verilir. Bu kapaklı formun yüzeyinde madalyon, dalga ve kayalık, uçan ejderha figürleri betimlenmiştir (Farthing, 2014: 127).

Görsel 5. Porselen Ming İmparatorluk Vazosu 1522-66, yükseklik: 67,2 cm, taban çapı: 29.8 cm., Saray Müzesi, Pekin, Çin
Kaynak: Farthing, 2014: 126

21. yüzyılın en büyük ve en ilgi çekici arkeolojik buluntularından birisi olan pişmiş topraktan yapılmış ordu da öyküleyici anlatımın somut örneklerinden sayılabilir. Ordu, 8.000'den fazla asker ve attan oluşmaktadır. Çin'e ismini veren Qin Shihuangdi'nin gelecek planlarının ürünü olan toprak askerler, toprağın altında gerçek bir ordunun savaş sırasında aldığı düzen şeklinde, ellerinde silahlarıyla gün yüzüne çıkarıldıkları ana kadar imparatorlarını koruma görevini yerine getirmiş gibi duruyorlardı (Gördes, 2019: 79). Çin'in ilk imparatoru Huangdi'nin yaptırmış olduğu bu devasa eserler topluluğu, seramik heykellerden oluşan bir anıt-mezar örneği olarak tarihte yerini almıştır.

Gördes, Çin'in Yeraltı Ordusu ile ilgili olarak yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında şu şekilde bir anlatımda bulunur: "Mükemmel vücut ayrıntılarına sahip askerler, gerçek insan boyutlarında ellerinde silahları, sırtlarında zırhlarıyla, biraz sonra savaşıyorlar gibi görünüyorlardı. Hepsi de o zamanın gerçek askerlerinin bir kopyası olarak yapılmışlardı. Yapılan analizlerde gerçek askerlere benzetilerek yapıldıkları anlaşılmıştır. Birbirinden farklı yüz ve vücut görünüşleri ile kıyafetlerinden statüleri, karakterleri ve mizaçları hakkında fikir yürütülebilmektedir. Silahları ile birlikte görev ve rütbelerinin emrettiği yerlerde doğuya dönük olarak sessizce beklemişlerdir" (Gördes, 2019: 79).

Görsel 6. Pişmiş Toprakten Ordu M.Ö. 210, 16.000 m² alan, Xi'an Yakınları, Shaanxi Bölgesi, Çin

Kaynak: <https://baike.baidu.com/pic/%E5%85%B5%E9%A6%AC%E4%BF%91/60649/1/f9dcd100baa1cd114c6ec44cbd12c8fcc2ce2d85?fr=emma&ct=single#aid=2641080507&pic=8694a4c27d1ed21b65bc7382ad6eddc451da3f5b>

Eski Yunan çömlekçiliğinde zanaatkarlar, İÖ 6. ve 5. yüzyılda sıklıkla üretilen çömleklerin üzerine, gördükleri, duydukları, yaşadıkları olaylardan sahneler çizmişlerdir. Bu resimler o kadar ayrıntılıdır ki, çömlekçilikle ilgili sahneler art arda koyulduğunda tıpkı bir resimli roman gibi çömlekçinin kili çıkarmasından ürünü satmasına kadar, hemen hemen bütün evreleri, bir öykü akışı içinde izlemek olanaklıdır. Bu betimlemeler, Eski Yunan çömlekçiliğini tanımadaki belli ölçüde yardımcı olmaktadır (İren, 2003: 1).

“Eski Yunan vazoları ve pinaksları¹ üzerinde yer alan yoğun bir hayatın canlı sahneleri, bize sadece değerli bir özetini sağlamakla kalmaz, bazen işliklerdeki çalışma organizasyonu ve şartları ile birçok teknik ayrıntı ve üretim ilişkileri üzerine de saptamalarda bulunmamıza yardımcı olur. Bu kaynakların, İlk Çağ’ın çeşitli teknik ve teknolojik yöntemlerinin anlaşılmasında ve hatta başka kaynaklardan öğrenmenin olanaksız olduğu el işlerinin tanınmasında büyük önemi vardır” (İren, 2003: 1).

Örneğin, bulunan bir pinaksın üzerinde üç erkek figürü derin bir çukurda çalışırken betimlenmiştir. Bu figürlerden biri elindeki kazmayla bir kayadan toprak çıkarırken, ikincisi çıkarılan parçaları bir sepete doldurur, üçüncüsü ise dolu bir sepeti çukurun kenarından sarkmış bir dördüncü kişiye uzatır.

Görsel 7. Siyah figür tekniğinde bezenmiş Korinth pinaksı (Berlin F871). Kilin topraktan çıkarılma sahnesi, İÖ. 590-570

Kaynak: İren, 2003: 3

Antik dönem Yunan kaplarında öyküleyici anlatım, kırmızı-siyah figürlü ve beyaz astar zeminli seramiklerin üzerine yapılmış figürler, anlatımı destekleyen nesnelerle, öyküler halinde resmedilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kadınların ev hayatına dair sahneleri de çoğunluktadır. Amasis kadınlarının tezgâh başındaki resimleri, geç siyah figürlü vazolarda, kadınları rahat hareket ederken gösteren sahnelerin sayısı çoğalırken, yün sepetleri yanında kadınlar yün eğirirken, meyve bahçesinde otururken ya da meyve toplarken görülmektedir. Siyah ve Kırmızı figür hydria formları üzerinde de çeşmeden su alan ve yanı başında sohbet eden kadınların betimleri görülmektedir. Savaş, atletizm ve ticaretle ilgili sahnelerin yanında, diğer zamanlarda genellikle erkekler atlarla birliktedirler. Onları sürerler, yanlarında yürür, koşarlar veya savaş arabalarıyla alayda yer almayı, onlarla yarışmayı tercih ettikleri sahneler ile betimlenirler” (Boardman, Aktaran Çakır, 2011: 75-76).

¹ Pinaks: pişmiş toprak levha.

Görsel 8. Kabin üzerindeki sahnede, elinde bir taç tutan kadın görülmektedir. Arkasında bir yün sepeti ve duvara asılmış bir Alabastron vardır. Beyaz zeminli Lekythos, Atina, MÖ. 480-470
Kaynak: Cooper, 2002, s: 46

Seramik sanatında öyküleyici anlatıma örnek olacak çalışmaları çoğaltmak mümkündür. Öyküleyici anlatımlar, bir dönem sembollerle aktarılmış, bir dönem gerçek hayat hikayelerinden sahneler betimlenmiş, bir dönem anlatılmak istenen düşünceler, olaylar soyutlanarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Sonuçta hangi betimleme yöntemiyle ifade edilirse edilsin günümüzde bilim dalları aracılığıyla bu resimlerin ve sembollerin şifreleri çözülmektedir.

6. ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM

Bazı çağdaş seramik sanatçıları, eserlerinde vermek istedikleri duygu ve düşünceleri aktarırken, öyküleyici anlatım yoluyla kendilerini daha iyi ve özgün bir şekilde ifade edebildiklerini savunmuşlardır. Bunlar arasında, seramikle farklı malzemeleri bir arada kullanarak ve disiplinler arası çalışmalar üretmekle anlatımlarını gerçekleştirenler de vardır.

Seramik sanatçıları zaman zaman kendi hayat hikayelerinden yola çıkarak öyküleyici anlatım biçimini kullanmışlardır. Örneğin Amerikalı sanatçı Patti Warashina, günlük yaşamdan kesitler sunarak toplumu eleştiren ya da insanların toplum içindeki davranışlarını betimlediği eserler üretmiştir. Patti'nin "Dedikoducu" adlı çalışmasında insan figürleri yaptıkları işe odaklanmış ve dinamizm içeren bir şekilde; yüzleri, yaptıkları işle özdeşleşmiş ifade biçimleriyle betimlenmişlerdir. Sanatçı, bu figürler dizisinde, kadınların günlük yaşamlarına gönderme yapmaya çalıştığını ifade etmektedir.

Görsel 9. Dedikoducu, seramik, sır altı ve sır üstü boya, metal, 25 x 84 x 84 cm., 2010
Kaynak: <https://www.amoca.org/blogs/patti-warashina/>

Çağdaş sanatta sanatçılar yaşanan gerçek olayları ele alarak politik, siyaset, para, güç, din gibi konulardan esinlenerek çalışmalar üretmişlerdir. Eserlerinde, gerek duyduklarında kullandıkları ironi, öyküleyici anlatımı destekler ve anlatımı kuvvetlendirir niteliktedir.

Hong Kong'lu sanatçı Tsang'ın eserlerinde sanatçının anlatmak istediği temalarda toplumsal olaylara karşı duyarlılığı görülmektedir. Tsang'ın eserlerinde teknik olarak ve biçimsel anlatım açısından aşırı gerçekçi bir anlatım kullandığını söylemek mümkündür. Metal ve seramik malzemelerden oluşturduğu heykellerinde akışkanlık betimlemesi mükemmel bir şekilde yapılmıştır ve her bir eserin izleyicisine aktardığı öyküleri-duyguları hissedip

anlayabilmek mümkündür. Johnson Tsang insanı ve her türlü gerçekliği hem katı ve sert hem de kırılgan bir madde olan seramik malzemeyle tasvir ederek, özellikle insanoğlunun karmaşık duyguları, korkuları ve hassas kırılganlığını seramikle birleştirerek aktarabilmeyi başarmıştır (Uludağ, Yeşilmen, 2016: 212).

Görsel 10. Konuş Benimle, porselen, 40x20x29 cm., 2013

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/466685580121913415/>

Amerikalı sanatçı Beth Cavener eserlerinde öyküleyici anlatımlarını metafor yaparak anlatmak istediği düşünceyi izleyiciye aktarmaya çalışır. Büyük boyutlu hayvan betimlemeleri, insan psikolojisine odaklanır ve insana özgü duygu ve davranışları içerir. Heykellerin bedenleri, korku, endişe, duygusal davranışlar gibi insanların hislerine ve düşüncelerine göre biçimlendirilmiştir. Sanatçı, figürlerini zaman zaman mekanların duvarlarına asarak izleyiciyi bir gerilim anına sürükler. Cavener'in heykelleri, biçim ve yüzey uyumunun mükemmel örnekleridir.

Görsel 11. Beyine Sıçrayan Kan, pekişmiş çini, sır altı boya, 2009

Kaynak: <https://followtheblackrabbit.com/gallery/a-rush-of-blood-to-the-head-2/>

Kuşkusuz, öyküleyici anlatımı eserlerinin çıkış noktası olarak alan sanatçı örneklerini ve eserlerini çoğaltmak mümkündür. İzleyiciler açısından tıpkı bir hikâye okur gibi, hareketli bir görüntüyü izler gibi düşünsel bir sürece sürükleyen bu anlatım biçiminde çalışmalar, yer, zaman, mekân, olay, kişi ya da kişileri içeren bir kurguyla sunulmaktadır.

7. SONUÇ

Öyküleyici anlatım, sosyal bir canlı olan insanın, doğasına ve gereksinimlerine karşılık gelen bir araç olarak insanlığın var oluşundan bu yana süregelen bir anlatım biçimidir. Ateş başında, diğerlerine nasıl avlandığını çeşitli taklit ve seslerle anlatmaya çalışan ilk insandan başlayarak öyküleştirme, insanın parçalardan anlamlı bir bütün yaratma serüveninin de temel motorudur. İnsanın yaşam deneyimlerini, heyecanlarını, duygu ve düşüncelerini anlatmak için en başından itibaren, temel iletişim aracı olan sözlü dille yetinilmemiş ve ondan çok daha katmanlı olan, farklı anlatım yöntemleri ve malzemeleri kullanan değişik sanat dilleri yaratılmıştır. Yapılan araştırmalar, insanların günlük hayat kaygılarının içinde bile, sohbet yoluyla öykü anlatma güdülerini ortaya koyduklarını göstermektedir.

Seramik tarihinde her uygarlığın ortaya koyduğu örneklerden yola çıkarak şöyle bir saptamaya varabiliriz: İnsanlığın içinden geçtiği süreçleri; felaketleri, afetleri, gündelik olayları, savaşları, barışları kısacası uygarlığın tüm izlerini bu

parçalar üzerinden okumamız mümkündür. Bu süreçte ortaya çıkan tüm eserler birer belge niteliği taşırlar ve dönemin kültürü hakkında bize somut bilgiler sunarlar.

Çağdaş sanatçılar da eserlerinde seramiği farklı malzemelerle destekleyerek en etkili anlatım yolunu bulurlar. Seramiğin doğası gereği malzemenin plastiklik özelliği sanatçıya şekillendirme özgürlüğü tanır. Seramikte dekor, bezeme, sır, boya, pişirim tekniklerinin çeşitliliği, eserlerin tüm ince detaylarının gerçekleştirilmesine olanak sağlar.

Sonuç olarak, günümüzde başta edebiyat, tiyatro, sinema gibi sanatlar olmak üzere tüm sanat dallarında kullanılan öyküleyici anlatımın, seramik sanatında da önemli bir yer tuttuğunu ve veri taşıma işlevini sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Öyle görünmektedir ki, insan var oldukça öykülemenin çeşitli yüzleri hep karşımızda olacak ve bizi birbirimize bağlamaya devam edecektir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). Yazılı ve Sözlü Anlatım: Kompozisyon Sanatı, Ankara, Akçağ Yayınları, 95
- Arcasoy A. (1983). Seramik Teknolojisi
- Ashton, D. (2001). Picasso Konuşuyor, (Çev. Mehmet Yılmaz & Nahide Yılmaz) Ankara, Ütopya Yayınevi
- Aydın, İ. (2013). Kil Bugün Sizi Anlatır Yarın Başkasını, Röportaj Bülent Tatlıcan, Bilim, Tek. Ve Endüstri Dergisi, 42 (4), 61-62
- Edman, I. 1998, Sanat ve İnsan: Estetiğe Giriş, (Çev.: T. Oğuzkan), İstanbul: M.E.B Yayınları.
- Erinç, S. (2004). Sanat Psikolojisine Giriş, Ankara, Ütopya Yayınevi, S. 91
- Farthing, S., Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi, Çin, 2. Baskı Şubat 2014, 35,127
- İren, K. (2003). Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çömlekçiliği, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Yapım Dağıtım Ege Yayınları.
- Lakoff, G. & Johnson, M. 2005. Metaforlar Hayat, Anlam & Dil, İstanbul, İthaki Yayınları
- Tez, Z. (2021). Toprağın Ateşle Dansı Seramik Sanatının Soylu Tarihi, Doruk Yayıncılık, Ankara, 52, 53
- Yakar, J. (2005). "The Language Of Symbols In Prehistoric Anatolia", Documenta Prehistorica XXXII, 111, 121.
- Yaman, E. & Köstekçi, M. (1998). Türk Dili ve Kompozisyon, Ankara: Gazi Kitabevi.

Makaleler

- Ören, F. Ş. (2011). Analoji ve Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımı Temelli Rehber Materyal Geliştirme Çalışması: 'Madde ve Değişim' Öğrenme Alanı, Kurumsal Eğitim Bilim, 33.
- Tekin, H. (2015). Yukarı Mezopotamya'nın İlk Boyalı Çanak-Çömlekleri: Hassuna, Samarra ve Halaf Yeni Yorumlar ve Yaklaşımlar I: Bölüm 1: Hassuna ve Samarra, Olba Dergisi, Mersin Üniversitesi Kılıkia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (Kaam) Yayınları-XXIII, 50.
- Uludağ, K. & Yeşilmen, N. (2016). Gerçekliğin Düşsel Seramik Hali: Talking To Me, Ulakbilge, Cilt:4, Sayı: 8, 212.

Tezler

- Bilaloğlu, G. R., (2006). Altı Yaş Çocuklarına Bağışıklık Sisteminin Analoji Tekniği ile Öğretiminin Başarı ve Kalıcılığa Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Çakır, H. İ. (2011). Arkaik Dönem Yunan Seramiklerinin İncelenmesi ve Günümüz Yorumlamaları, Yayımlanmamış Seramik Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 75-76.
- Gördes, E. S. (2019). Çin İmparatoru Qin 'In Toprak Askerlerinin İncelenerek Günümüz Yöntemleri ile Uygulama Yapılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 79.
- Kılıç, Ö. (2009). "Öğretmen ve Öğrenci Merkezli Analoji Kullanımının Dolaşım Sistemi Konusundaki Başarıya Etkisi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Sipahi, S. (2018). Orta ve Güney Amerika Medeniyetlerinde Ezoterizmin Geleneksel ve Çağdaş Seramik Sanatına Yansımaları, Yayımlanmamış Seramik Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 13-27

İnternet

https://en.wikipedia.org/wiki/Beth_Cavener_Stichter) 08.03. 2022

<https://followtheblackrabbit.com/about/> 04.03.2022

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Süle, E. (2020), Paleolitik Dönem Resim Sanatının Günümüz Resim Sanatına Yansımaları, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Görsel 2. <http://arkeogezi.blogspot.com/2020/05/anadolu-medeniyetleri-muzesi.html> 03.03.2022

Görsel 3. <https://aratta.wordpress.com/2013/01/16/> 16 Ocak 2013

Görsel 4. Farthing, S. (2014). Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi, Çin, 2. Baskı, 35

Görsel 5. Farthing, S. (2014). Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi, Çin, 2. Baskı Şubat 2014, 126

Görsel 6.

<https://baike.baidu.hk/pic/%E5%85%B5%E9%A6%AC%E4%BF%91/60649/1/f9dcd100baa1cd114c6ec44cbd12c8fcc2ce2d85?fr=lemma&ct=single#aid=2641080507&pic=8694a4c27d1ed21b65bc7382ad6eddc451da3f5b>

Görsel 7. İren, Kaan, 2003, Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çömlekçiliği, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Yapım Dağıtım Ege Yayınları.

Görsel 8. Cooper, E. (2002). 10,000 Years of Pottery, Çin, 1. Baskı, 46

Görsel 9. <https://www.amoca.org/blogs/patti-warashina/> 07.04.2022

Görsel 10. <https://tr.pinterest.com/pin/466685580121913415/> 07.04.2022

Görsel 11. <https://followtheblackrabbit.com/gallery/a-rush-of-blood-to-the-head-2/> 04.04.2022